

Anton Rudenko

REVOLUTIONIST FROM THE COSSACK FAMILY: THE DIFFICULT FATE OF MYKOLA DOROSHENKO

The article is devoted to the representative of the famous Ukrainian Cossack and noble family Mykola Doroshenko. The author analyzes his role in the development of the student movement in St. Petersburg and the activities within the Russian Social-Democratic Labour Party.

Key words: bolshevism, revolution, students, Saint Petersburg, the "new family history".

УДК 140.8:929-052 В.О. Геринович (477) (09) (045)

Володимир Островий

ФОРМУВАННЯ СВИТОГЛЯДУ ТА НАУКОВИХ ІНТЕРЕСІВ ВОЛОДИМИРА ГЕРИНОВИЧА

У статті проаналізовано передумови та чинники які вплинули на формування наукового світогляду, громадсько-політичної позиції В. Гериновича. Визначено та охарактеризовано маловідомий етап біографії, а саме становлення і розвитку цієї непересічної особистості.

Ключові слова: В. Геринович, український вчений, світогляд, антропогеографія, краєзнавча діяльність, географічне та історичне краєзнавство.

Актуальність проблеми ґрунтується на тому, що В. Геринович (1883–1949 рр.), один із представників наукової інтелігенції, вилучених на півстоліття з української історії, біографія якого, рівно ж як і внесок у вітчизняну науку залишаються малодослідженими.

Наукова новизна полягає у тому, що на основі об'єктивного і комплексного підходу, а також детального аналізу архівних матеріалів визначено та охарактеризовано основні етапи формування, становлення та розвитку наукового світогляду вченого. Запроваджено до наукового обігу нові документальні джерела з архівів України. Доведено, що під впливом своїх педагогів В. Геринович визначив сферою своїх наукових інтересів галузі географічної та історичної науки; перші наукові розвідки публікував на сторінках галицьких часописів поряд з відомими українськими громадськими діячами, науковцями та письменниками; співпрацював з науковими товариствами м. Львова; склався як антропогеограф; досліджував природо-ресурсний потенціал етнічної української території.

Об'єктом дослідження – науково-педагогічне, культурно-освітнє життя Галичини початку ХХ ст.

Предметом дослідження – соціально-культурні та політичні чинники, що вплинули на формування, світогляду, наукових інтересів, а також громадсько-політичної позиції В. Гериновича.

Основна мета публікації полягає у відтворенні та комплексному аналізі життєвого шляху майбутнього педагога, вченого В. Гериновича, на етапі становлення його як особистості, науковця.

Завдання дослідження ґрунтуються на з'ясуванні передумов та чинників, що впливали на становлення особистості Володимира Гериновича і формування його наукових інтересів.

Основу джерельної бази статті складають архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України у м. Києві, Центрального державного історичного архіву України в м. Львові, Держархіву Львівської області, Держархіву Хмельницької області, інші джерела. Деякі з них публікуються вперше.

Певні аспекти досліджуваної проблеми висвітлили в своїх працях такі науковці як О. Завальнюк [1], Б. Заставецький [2] О. Шаблій [3–4], П. Штойко [5] та інші, однак, незважаючи на це, питання потребує більш детальної розробки.

Володимир Олександрович Геринович народився 22 листопада 1883 р. [6, арк. 157 зв.] у м. Сокалі на Львівщині (тоді – Австро-Угорщина), за його словами, у малоземельній селянській родині, у власності якої було лише чотири морґи землі, чого було недостатньо для утримання багатодітної родини.

Початкову освіту В. Геринович здобув у народній школі у м. Сокалі, потім навчався у Львівській гімназії. Для продовження навчання дітей, сім'я Гериновичів оформила банківський кредит та, на жаль, повернути його вчасно не змогла. Після того, як банк відібрав землю та будинок, родина переїхала до м. Львова. Незабаром сестри В. Гериновича успішно склали іспити на право займатися учительською діяльністю у Галичині, що з часом стало приносити певні прибутки, дало можливість утримувати матір й допомогти брату здобути освіту [7, арк. 6].

Під час навчання в гімназії В.Геринович активно займався просвітницькою, громадською діяльністю: читав лекції у селах, організував читальні. Тоді ж зацікавився політикою. Встановлено, що 1902 р. юнак брав активну участь у аграрних страйках на Західному Поділлі (частина сучасної Тернопільської області), очевидно, зі своїми однокурсниками. Саме за приналежність до таємного гуртка його відрахували з гімназії, тому Володимир прийшлося завершувати навчання вже у м. Перемишлі 1903 р. Того ж року В. Геринович вступив на I курс філософського факультету Львівського університету імені Франца Йосифа I [8, арк. 31].

Опинившись у головному науковому центрі Галичини, В. Геринович відвідував лекції відомих учених європейського рівня: професорів М. Грушевського, який викладав на першому курсі "Історію України-Руси", "Вибрані питання з історії Європи", "Історію Східної Європи", "Церковні відносини Східної Європи", Б. Дембінського, С. Закшевського, який читав історію середньовічної Польщі [9, арк. 2], Л. Фінкеля. Е. Дуніковський вів курс "Географія Галичини" [4, с. 9], Р. Зубер – "Географія Карпат", "Історична географія". А. Реман викладав фізичну та космічну географії, Е. Ромер – гідрографію. Разом з тим, В. Геринович прослухав курс лекцій в Краківському та Віденському університетах [6, арк. 12а].

Відомий учений-географ С. Рудницький сформував у В. Гериновича інтерес до науки, залучаючи студентів університету до науково-дослідної роботи. Під його керівництвом студенти системно збирали матеріали до бібліографії природознавства України. До речі, напередодні першої світової війни вона нараховувала біля п'яти тисяч найменувань.

Під час навчання в університеті (1903–1907 рр.) В. Геринович приймав участь у страйковому студентському русі в боротьбі українців за Львівський університет.

На першому курсі він вступив до української студентської організації "Академічна громада", яка на той час нараховувала 109 членів, за рекомендацією студента В. Лукашевича. Головою товариства був студент Є. Савчук [10, арк. 18 зв., 69]. У 1904 р. його змінив І. Яримович. Метою "Академічної громади" було стати осередком наукового і громадського життя українців-науковців Галичини. Завдяки активній праці в товаристві восени 1904 р. В. Гериновича обрали бібліотекарем "Академічної громади" [11, арк. 28; 12, арк. 32, 51]. Тут він тісно співпрацював з І. Крип'якевичем. За свідченням якого, "...в університеті не було жодної історичної школи, але різноманітність поглядів дозволяла більш талановитим студентам формувати свій власний світогляд, ...навіть дуже впливовий Грушевський не накидав нам якоїсь одної доктрини, а навпаки, вироблював критичний смисл до явищ і скептицизм... В сумі університет давав суцільного світогляду – зрештою, це був університет польський..." [13, с. 199].

"Академічна громада" була центром політичного життя українського студентства. За словами І. Крип'якевича, М. Грушевський, І. Франко, С. Томашівський та інші відомі діячі часто відвідували засідання, на яких велися жваві дискусії на актуальні теми. За політичними уподобаннями студентство розділилося на дві групи: націонал-демократів та соціалістів. Коли І. Крип'якевич вступив до "Академічної громади", нею керували націонал-демократи І. Яримович, В. Геринович, О. Бойцун. Провідною політичною силою у системі багатопартійності Галичини була Українська національно-демократична партія, яка стала авангардом українського політичного життя краю на межі XIX – XX ст.

Основна стратегічна мета партії полягала в утворенні незалежної Української держави, але при цьому найбільш "реалістичним" завданням стало домагання визнання автономії Галичини у складі Австро-Угорщини. Згодом більшість в "Академічній громаді" здобули соціалісти, які виступали проти реакціонерів і консерваторів [13, с. 91, 200]. Для молоді, що виходила із селянства і дрібної інтелігенції, соціально-економічне та національне питання єдналися в одне – боротьбу проти суцільної колонізації. Серед студентів прогресивними поглядами виділялися М. Лозинський, співробітник газети "Діло", О. Назарук, Я. Весоловський, М. Цеглинський та інші. В. Геринович перебував на засадах національно-демократичної ідеології.

В університеті при кафедрі географії, якою керував професор Е. Ромер 1906 р., створено географічний гурток, метою якого стала ґрунтовна підготовка майбутніх фахівців до самостійної науково-дослідницької роботи. Володимир Геринович був його головою до завершення навчання. Засідання відвідували науковці університету, зокрема С. Рудницький, Е. Ромер та ін. Під керівництвом Р. Зубера та Е. Дуніковського проводилися науково-дослідні експедиції до Підкарпатського нафтового басейну, в яких В. Геринович брав активну участь. Результати досліджень молодий вчений виклав у статтях "Страдчанські печери", "Скали у Розгірчу", "Скали Уричу", "Скали Бубнищу" [9, арк. 2].

З 1906 р. В. Геринович співпрацював з видавництвом "Руского товариства педагогічного", друкував статті з географії та астрономії у науково-популярному журналі "Дзвінок", ілюстрованому письмі для науки і забави руским діточкам і молодіжці. Серед них можна виділити статті: "Географія

фізична" [14], "Про вулкани" [15], "Сонце і Місяць" [16] та ін. Досліджував В. Геринович і фізичну проблему збереження енергії, відображену в статті "Найважливіші права природи (Що то є право не пропащої матерії? Що то є право не пропащої сили?) [17].

У своїх публікаціях молодий дослідник не тільки намагався популяризувати серед молоді знання про землезнавство, але й формував національну самосвідомість. Так, у статті "Вступ до географії" [18] автор наголошував на необхідності розвитку української науки за рахунок збільшення кількості українських гімназій та відкриття національного університету. Молодий учений відзначав вагомий внесок у дослідження західноукраїнських земель М. Грушевського і С. Рудницького. Варто зазначити, що разом із публікаціями В. Гериновича розміщувалися статті українських поетів, письменників та громадських діячів Галичини: М. Коцюбинського, І. Франка, О. Барвінського, Б. Лепкого, І. Крип'якевича, В. Щурата, А. Чайківського, Я. Окуневського, Є. Олесницького, І. Брилінського, Л. Мартовича та ін.

Інтереси ученого були різноплановими. Цікавився він й особливостями природи комах. У 1907 р. в збірці "Складанка", виданій "Просвітою", вийшла його стаття "Дещо з життя муравлів" [19], у якій автор детально охарактеризував окремі види та особливості життєдіяльності комах.

Під впливом професорсько-викладацького складу університету В. Геринович брав активну участь у наукових семінарах, екскурсіях, писав рецензії до "Записок наукового товариства ім. Т. Шевченка" у Львові. Так, 1907 р. було опубліковано рецензію В. Гериновича на наукову працю польського дослідника В. Лозинського "Долини східно-карпатських і подільських рік" [20]. Рецензент піддав аналізу походження та особливості утворення ерозії ґрунтів подільськими ріками, а також процес виникнення подільських річок. Одночасно він зауважив про низку недоліків та обмеженість джерельної бази, на яку опирався В. Лозинський. Рецензував Володимир Олександрович і монографію В. Налковського "Нарис розумової географії" [21], що вийшла друком у Варшаві 1907 р. як підручник для учительських кандидатів Галичини. Рецензент вказав на помилки В. Налковського, який у своїй теорії північні сточища Карпат і "польську низину" називав перехідною країною між Східною і Західною Європою. В. Геринович зауважив, що польський дослідник проігнорував відкриття західноєвропейських, російських учених-географів та опирався на етнографічні чинники, котрі не можуть впливати на геологічні особливості.

Під керівництвом професора С. Рудницького у канікулярний період В. Геринович здійснював краєзнавчі дослідження, пішки обійшов значну частину Західного Поділля, Галичини та Закарпаття, побував в Угорщині, Австрії, Чехії, Швейцарії, Італії [7, арк. 6–7]. Наслідком науково-дослідної роботи стали численні нариси, зокрема: "Кривчанські печери" [22], "З Будапешту до Відня" [23], "Природописні відносини наддністрянського низу" [24], "Нариси до землеписи Угорської України (Науковий фейлетон)" [25] та інші. Учений багато часу приділяв громадській роботі: брав участь у заснуванні читалень, пожежних сторож, спілок. За активну громадську роботу його обрали заступником голови товариства "Просвіта" у Львові.

8 квітня 1907 р. В. Геринович подав до деканату філософського факультету заяву з проханням дозволити йому скласти іспити з географії, геології та філософії для здобуття наукового ступеня доктора наук. До заяви молодий учений додав пакет необхідних документів і рукопис своєї докторської праці "Вік і географічне розміщення найдавнішої людини у Східній Європі". Одночасно він сплатив за рецензування роботи по 20 корон професорам А. Реману та Р. Зуберу. Очевидно, рецензенти вказали на недоліки у роботі, які автор допрацьовував упродовж наступних трьох років [26, арк. 5–7 зв.].

Щоб утримувати матір та одну з сестер, яка залишилася без роботи, В. Геринович учительював у приватній гімназії Лучановського (м. Львів). Восени 1908 р. Володимир Олександрович склав іспит з історії, а в травні 1909 р. – з польської мови для викладання в гімназіях та реальних школах [27, с. 17].

У 1908 р. В. Геринович опублікував ґрунтовну працю "Про воздух" (Оповіданє про свійства воздуха та про передказуванє погоди), у якій ґрунтовно і доступно проаналізував природу повітря, дав практичні поради селянам щодо прогнозування погоди [28]. Наступного року у Львові вийшла друком стаття науковця "Питанє про третичного чоловіка в новійшій літературі" [4, с. 10]. Одночасно він подав професору А. Реману наукове дослідження "Географічне розміщення найдревнішого чоловіка на просторах Сходу Європи" на рецензування. Саме ця робота стала основою майбутньої докторської дисертації [9, арк. 4].

2 лютого 1909 р. у м. Львові зусиллями української інтелігенції створено "Товариство українських наукових викладів ім. П. Могили". На той час воно нараховувало 105 членів. Серед його засновників був О. Колесса (голова). До головної ради увійшли В. Геринович, Б. Загайкевич, І. Кокорудз, І. Раковський, С. Рудницький, В. Левицький, І. Мерунович, І. Крип'якевич, В. Левицький, С. Томашівський та ін. [29, арк. 1]. Завданням товариства стало поширення знань шляхом

організації загальнодоступних наукових і науково-популярних лекцій, доповідей, бесід. Головою філії товариства в м. Самборі був В. Геринович. Товариство тісно співпрацювало з "Науковим товариством ім. Т. Шевченка", "Просвітою", "Соколом", "Руською захоронкою" та ін. Його діяльність охопила дев'ятнадцять населених пунктів Східної Галичини.

На засіданнях товариства В. Геринович виступав з доповідями у м. Самборі, у яких роз'яснював значення етнографічної української території для розвитку національно-державницької свідомості українців, поширював знання з астрономії та землезнавства [30]. З цього приводу необхідно виокремити його праці: "Величина Землі" [31], "Революційний рух Землі", "Ротаційний рух Землі" [32]. У них описано генезу розвитку наукових знань людства про місце Землі у сонячній системі, її величину та принципи обертання навколо Сонця. Особливу цікавість для науковця представляли розвідки про планету Марс. Одночасно учений співпрацював з видавництвом "Союза руских хліборобських спілок на Буковині" – "Народною бібліотекою" у м. Чернівцях, де 15 березня 1911 р. опубліковано його науково-популярну працю "Жителі Марса". У майбутньому вона буде перевидана в 1914 р. у м. Вінніпег (Канада) [33]. У цій праці учений охарактеризував фізичні особливості планети, її супутників Фобоса і Деймоса, висунув припущення щодо існування життєвих форм на Марсі. Доступний науково-популярний стиль з сміливими гіпотезами, у яких дослідник застосував такі наукові методи дослідження, як порівняння та аналогії, захоплювали читача з перших сторінок викладу.

1909 р. вийшла друком невелика праця В. Гериновича "Трясенє Землі" [34]. Її актуальність визначалася наслідками найбільшим із документально зареєстрованих землетрусів, що стався на півдні Італії 28 грудня 1908 р., жертвами якого стало 250 тис. осіб. Автор намагався дослідити природу цього явища та знайти способи його передбачення. У роботі він звернув особливу увагу на геологічні зміни в природі, поведінку тварин, свідчення очевидців та науковців, вважав розробку даного питання для суспільства надзвичайно важливою.

У зв'язку з очікуваним наближенням до Землі комети Галлея у травні 1910 р., у пресі та серед пересічно неграмотного населення Галичини розповсюдилися безпідставні чутки про можливу космічну катастрофу. У відповідь В. Геринович опублікував у львівському часопису "Діло" статтю "Перед днем 18 мая 1910 року" [35], де у доступній формі подав історію уявлень людства про комети з найдавніших часів до початку ХХ ст. Роз'яснюючи природу комет, науковець зауважив про перебільшення повідомлень у пресі щодо можливості падіння космічного тіла на Землю, зокрема на Галичину. Потреба у публікації була очевидною, оскільки всеохоплюючий страх бойків, лемків та гуцулів призвів до масового продажу ними за безцінь власного майна, сільськогосподарського реманенту, землі тощо.

Згідно зі свідченням С. Рудницького, матеріальне становище ученого було вкрай важким, приходилося навіть голодувати. Тому С. Рудницький 1910 р. звернувся до відомого українського громадського діяча, радника цісарського двору О. Барвінського з проханням сприяти влаштуванню на роботу В. Гериновича [36, с. 43]. Очевидно, саме їх знайомство допомогло Володимирі Олександровичу отримати посаду викладача Самбірської вчительської семінарії.

Викладаючи у вчительській семінарії м. Самбора [26, арк. 4], В. Геринович підтримував зв'язок з НТШ у м. Львові. Встановлено, що 15 березня 1909 р. він взяв участь у засіданні секції фізіографічної комісії при НТШ, яке носило історичне значення. Так, за ініціативою С. Рудницького, прийнято рішення про створення окремого відділу під назвою "літературно-подібний" до географії України-Руси. Присутні вирішили вже з наступним виходом наукового збірника ввести цей порядок у дію. Важливість засідання визначалася пропозицією І. Чаковського започаткувати при фізіографічній комісії всебічне дослідження українсько-руської території. Пропозицію С. Рудницького про заснування при НТШ природничого музею, який мав представляти природу всієї України, підтримали В. Левицький та І. Раковський. Одночасно, на першому засіданні математично-природописно-лікарської секції доктор В. Левицький запропонував В. Гериновичу підготувати до друку наукову статтю "Розвиток географії у 1901 – 1907 рр.". 17 вересня 1909 р. В. Гериновича офіційно прийняли в члени фізіографічної комісії [37, арк. 33–34 зв., 36 зв.].

У 1910 р. відомий український історик, етнограф З. Кузеля у рецензії високо оцінив працю науковця "Питанє про третичного чоловіка в новійшій літературі", що була надрукована в "Літературно науковому віснику" (1909 р.): "...Належить працю д-ра Гериновича привітати щиро, як першу більшу статтю з майже нетиканого у нас поля. Написана ясно й інтересно, віддасть вона певно свою службу і лише треба б побажати, щоб автор не покидав поля, на яким зачав працювати і не дав на себе довго чекати з іншою подібною роботою..." [38, с. 196].

З лютого 1910 р. В. Геринович вдруге звернувся до деканату філософського факультету з проханням скласти іспити та надати рецензію на дисертацію. 10 березня учений подав дисертацію "Вік і географічне розміщення найдавнішої людини у Східній Європі" для наукової оцінки

професорам К. Гадачеку (засновник кафедри археології), А. Реману, Е. Ромеру [39, арк. 9]. Наукове дослідження складалося з двох розділів. У першому розділі автор простежив розвиток археологічних досліджень найдавнішої людини в Східній Європі від дилювіального періоду до XIX ст., коли розкопки набули системного та наукового характеру. Заключним етапом першого розділу стало дослідження третичного періоду з його артефактами (одного з двох геологічних періодів кайнозойської ери) в житті прадавньої людини. В другому розділі роботи В. Геринович порівняв палеолітичні археологічні знахідки з польських печер на північ від Кракова і поселень землеробів, знайдених на території Південно-Східної Європи.

За словами К. Гадачека, докторант подав цікаву з наукової точки зору інформацію. Однак рецензенти вказали їй на певні недоліки: не відокремлено дилювіальні (плейстоценові) зразки від неолітичних в районі печер м. Кракова та м. Ойцова, помилково зараховано неолітичні артефакти, які знаходили в чисельних польських поселеннях, до палеолітичного періоду. Не зважаючи на зауваження, 24 березня В. Геринович отримав позитивну рецензію: "...Дана праця є солідною науковою роботою...", "...дав автор у своєму опрацюванні річ цінну та таку, яка заслуговує на звання докторської дисертації..." [39, арк. 38–38 зв.]. Так, наприкінці 1911 р. у м. Відні Володимир Олександрович захистив докторську дисертацію і отримав науковий ступінь доктора філософії.

У 1910 р. сталися зміни в особистому житті В. Гериновича – він одружився з Христиною Лепкою, донькою письменника і етнографа, заступника декана і парафіяльного священика в м. Старому Самборі Д. Лепкого. Від цього шлюбу 10 березня 1913 р. у них народився син Олександр.

Учений продовжував працювати у математично-природописно-лікарській секції при НТШ в м. Львові. 28 червня 1911 р. на засіданні секції В. Левицький дав схвальний відгук на його статтю "Начеркнене полуденникової лінії" [40]. Восени 1913 р. на черговому засіданні секції С. Рудницький запропонував надрукувати в "Науковій хроніці" НТШ статтю вченого "Децо про нові погляди на ество географії" [41].

На початку XX ст. українська етнічна територія розглядалася європейськими географами як складова Східної Європи. Однак, українські вчені Г. Величко, В. Геринович, М. Дольницький, С. Рудницький, О. Степанів та інші не визнавали усталеної парадигми. У своїх працях вони відстоювали ідеї україноцентризму в географії. В. Геринович написав чимало праць з географії України, історичного краєзнавства.

У географічних дослідженнях учений обстоював ідею фізіоцентризму, акцентував увагу на описовій (дескриптивній) географії на відміну від загальної географії, визнавав антропогеографічне спрямування суспільної географії в руслі географічного детермінізму, надавав головну роль чиннику простору у формуванні антропогеографічних відносин. Антропогеографічний напрям виник паралельно з галузево-статистичним, коли економічна географія все більше відходила від суто географічного знання і наближалася до економічної науки. В центрі уваги цього напрямку знаходилася особа.

Суспільні реалії ставили перед українськими географами проблеми формування української нації, обґрунтування географічних кордонів як основи державності. С. Рудницький та В. Геринович досліджували національно-територіальні межі, природоресурсний потенціал етнічної української території як передумови існування, розвитку нації і її державності [4, с. 20–23]. Знаковою подією для географічної науки початку XX ст. стало видання 1910 р. "Короткої географії України" С. Рудницького. Уперше з'явилася наукова монографія, у якій автор комплексно описав географію етнічної України. За словами В. Гериновича: "Радіти мусить серце кожного Українця, коли читає звістку, що вийшла географія своїх земель. Перша загальна географія, що охоплює всі області України-Руси" [42, с. 3]. Пізніше (1916 р.) В. Геринович назвав С. Рудницького фундатором української географії [43, с. 50].

У напрямку наукового обґрунтування територіальних меж України активізувало свою діяльність НТШ у м. Львові. 25 вересня 1907 р. дійсний член НТШ, український історик С. Томашівський виступив на сторінках наукової хроніки товариства з ініціативним проектом під назвою "В справі етнографічної карти України-Руси" [44]. На думку автора, проект мав носити цілісний характер, охопити всі етнічні українські землі від гірських Татр до Кавказу (виключно на наукових засадах). У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує етнографічна карта України "Географічна карта земель де живуть Українці", складена В. Гериновичем і розміщена в праці С. Рудницького "Коротка географія України" [45].

Карта В. Гериновича зафіксувала етнографічну територію України, окресливши шлях боротьби за територіальну цілісність та незалежність. Її автор зазначав: "...не знали ми землі своєї, не знали її величі, природи, багатства та краси...", "...ми не маленькі, нікчемні, замкнені десь у куточку. Ми народ великий, замешкалий на широкій красній землі, для якої в будуччині отвирає ся велика роль.

Простір України більший від іншої якої небудь європейської держави... Ні оден з європейських народів не займає стільки гарного простору як народ український..." [42, с. 2]. Карта була високо оцінена професором М. Грушевським.

Отже, значний вплив на формування В. Гериновича як особистості, ученого, патріота здійснила українська наукова інтелігенція Галичини, особливо професори М. Грушевський та С. Рудницький. У студентські роки В. Геринович приймав активну участь в громадському житті регіону. Отримавши ґрунтовну академічну освіту європейського рівня, В. Геринович остаточно склався як антропогеограф та захистив докторську дисертацію. Надалі займався педагогічною діяльністю та співпрацював з НТШ у Львові. У сферу його наукових інтересів входила розробка питань, пов'язаних з розвитком вітчизняної географії, географічним та історичним краєзнавством, археології, про що свідчать численні публікації.

Список використаних джерел

1. Завальнюк О. Геринович Володимир Олександрович – ректор Кам'янець-Подільського інституту народної освіти / О. Завальнюк; Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. – 28 с.
2. Заставецький Б. Володимир Геринович як географ і краєзнавець / Б. Заставецький, О. Заставецька, Б. Федунік // Історія української географії і картографії: матер. наук. конф., присвяченої 95-річчю від дня народження професора Володимира Кубійовича (Тернопіль, 25–26 грудня 1995 р.). – Тернопіль, 1995. – С. 176–177.
3. Шаблій О. Внесок Володимира Гериновича в теорію і методологію географічної науки / О. Шаблій // Історія української географії: Всеукр. наук.-теорет. часопис. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – Вип. 17. – С. 17–21.
4. Професор Володимир Геринович / [за ред. О. Шаблія]. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 366 с.
5. Штойко П. Основні напрями географічних студій Володимира Гериновича / П. Штойко // Науковий вісник Чернівецького університету. Географія. – Вип. 104: Географія. – Чернівці: ЧНУ, 2001. – С. 100–104.
6. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 302, оп. 2, спр. 126, 169 арк.
7. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України у м. Києві (ЦДАВО України), ф. 166, оп. 12, спр. 1522, 42 арк.
8. Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 609, 296 арк.
9. Держархів Хмельницької обл., ф.р. 302, оп. 1, спр. 39, 131 арк.
10. Держархів Львівської обл., ф. 296, оп. 1, спр. 58, 72 арк.
11. Там само, спр. 2, 34 арк.
12. Там само, спр. 65, 74 арк.
13. Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві / [відп. ред. Я. Ісаєвич, упоряд. Ф. Стеблій] // Україна: культурна спадщина, національна свідомість: зб. наук. праць 8 / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2001. – 960 с.
14. Геринович В. Географія фізична (Геотермічний степень. Здогад Вілліама Томзона) / В. Геринович // Дзвінок. – Львів, 1906. – Ч. 13. – С. 191–193.
15. Геринович В. Про вулькани. (Вульканічні острови і причини вульканічних вибухів) / В. Геринович // Дзвінок. – Львів, 1906. – Ч. 24. – С. 354–355.
16. Геринович В. Сонце і місяць (Віддалі і величина сонця. Місяць. Величина місяця) / В. Геринович // Дзвінок. – Львів, 1906. – Ч. 2. – С. 19–23.
17. Геринович В. Найважливіші права природи (Що то є право не пропащої матерії? Що то є право не пропащої сили?) / В. Геринович // Дзвінок. – Львів, 1906. – Ч. 7–8. – С. 98–100.
18. Геринович В. Вступ до Географії / В. Геринович // Дзвінок. – Львів, 1906. – Ч. 11. – С. 162–166.
19. Геринович В. Дещо з життя муравлів / В. Геринович. – Львів: 3 друк. НТШ, 1907. – Ч. 319. – С. 3–7.
20. Геринович В. Dożynny rzek wschodnio-karpackich i podolskich / В. О. Геринович, W. Łożniński. – Lwów, 1905. – (Рец. на публ.) // Записки НТШ. – Т. LXXX. – Львів, 1907. – С. 232–236.
21. Геринович В. Zarys geografii rozumowej. Wydanie III / В. Геринович, W. Nalkowski. – Warszawa, 1907. – 703 s. – (Рец. на публ.) // Записки НТШ. – Т. LXXIV. – Львів, 1906. – С. 232–235.
22. Геринович В. Кривчанські печери / В. Геринович // Діло. – Львів, 1909. – Ч. 183–184. – С. 1–2.
23. Геринович В. З Будапешту до Відня / В. Геринович // Руслан. – Львів, 1911. – Ч. 192–195. – С. 1–2.
24. Геринович В. Природописні відносини наддністрянського низу / В. Геринович // Руслан. – Львів, 1911. – Ч. 206–207. – С. 4.
25. Геринович В. Нариси до землеписи Угорської України (Науковий фейлетон) / В. Геринович // Руслан. – Львів, 1912. – Ч. 34. – С. 4.
26. Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 7, спр. 1708, 10 арк.
27. Dodatek do spisu nauczycieli szkół średnich w Galicyi i na Śląsku zawierający uzupełnienia oraz zmiany, dokonane w ciągu roku 1909 / Henryk Kopia, nakł. Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych; Z druk. Ludowej. – Lwów, 1910. – 46 s.
28. Геринович В. Про воздух: (Оповідане про свійства воздуха та про передказуване погоди) / В. Геринович. – Накл. і друком "Заг. друк.". – Львів, 1908. – 59 с.
29. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (ЦДАІЛ України), ф. 736, оп. 1, спр. 3, 46 арк.
30. Там само, спр. 4, 18 арк.
31. Там само, ф. 309, спр. 1221, 24 арк.
32. Там само, спр. 1222, 38 арк.
33. Геринович В. Жителі Марса / В. Геринович. – Winnipeg: накл. "Руської книгарні", 1914. – 27 с.;
34. Геринович В. Жителі Марса / В. Геринович. – Чернівці: Селянська Каса, 1911. – 40 с.
35. Геринович В. Трясенє землі / В. Геринович. – Львів, 1909. – Академічна Ч. 8. – 24 с.
36. Геринович В. Перед днем 18 мая 1910 року / В. Геринович // Діло. – Львів, 1910. – Ч. 102–103. – С. 1–3.
37. Штойко П. Географія в діалозі культур. Замість вступу (с. 5–40) / П. Штойко // Листування Степана Рудницького. – Львів: Вид-во НТШ, 2006. – 435 с.
38. ЦДАІЛ України, ф. 309, оп. 1, спр. 39, 42 арк.
39. Кузеля З. Предісторія, археологія, історія штуки / З. Кузеля // ЛНВ. – Львів; К., 1909. – Т. XLVI. – Кн. V. – С. 331–345.: (Рец. на публ.): Геринович Володимир. Питанне про третичного чоловіка в новішій літературі // Записки наук. т-ва ім. Шевченка у Львові, 1910. – ХСV. – С. 191–196.
40. Держархів Львівської обл., ф. 26, оп. 15, спр. 727, 432 арк.
41. Хроніка НТШ у Львові за 1911 / Засідання математично-природописно-лікарської секції. – Львів, 1911. – Вип. III. – Ч. 47. – С. 14.
42. Хроніка НТШ у Львові за 1913 / Засідання математично-природничої секції. –

Львів, 1913. – Вип. IV. – Ч. 56. – С. 20–21. 42. Геринович В. Ожидана книжка / В. Геринович // Діло. – Львів, 1910. – Ч. 281. – С. 2–3. 43. Шаблій О. Академік Степан Рудницький – фундатор української географії / О. Шаблій. – Львів-Мюнхен: ред.-вид. відділ Львівського держ. ун-ту, 1993. – 223 с. 44. Томашівський С. В справі етнографічної карти України-Руси / С. Томашівський // Хроніка НТШ у Львові. – Львів, 1907. – Вип. III. – Ч. 31. – С. 21. 45. Рудницький С. Коротка географія України / С. Рудницький // Попул. б-ка "Лан". – К.-Львів, 1910. – № 5–7. – 154 с.

Владимир Островой

ФОРМИРОВАНИЕ МИРОВОЗЗРЕНИЯ И НАУЧНЫХ ИНТЕРЕСОВ ВЛАДИМИРА ГЕРИНОВИЧА

В статье проанализированы предпосылки и факторы, которые повлияли на формирование научного мировоззрения будущего учёного В. Гериновича. Определён и охарактеризован малоизвестный этап биографии, а именно становление и развитие этой незаурядной личности.

Ключевые слова: В. Геринович, украинский учёный, мировоззрение, антропогеография, краеведческая деятельность, географическое и историческое краеведение.

Volodymyr Ostrovyi

WORLD OUTLOOK AND SCIENTIFIC INTERESTS' FORMATION OF VOLODYMYR HERYNOVYCH

Preconditions and factors which influenced formation of scientific world outlook of the civic-political position of V.O.Herynovych have been analyzed in the article. Little known stage of his biography, namely formation and development of this outstanding personality has been determined and characterized.

Key Words: V.Herynovych, Ukrainian scientist, world outlook, anthropogeography, area studies activities, geographic and historic area studies.

УДК 94(477):929

Володимир Синенький

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ ІВАНА КАРПИНЦЯ

У статті проаналізовані наукові та науково-публіцистичні праці відомого українського історика, учасника українсько-польської війни 1918–1919 рр. Івана Карпинця, присвячені військово-політичній історії Західної України. Особливу увагу зосереджено на праці "Історія 8-ї Галицької Бригади", яка принесла визнання історика серед сучасників і визнана однією із кращих наукових студій присвячених Українській Галицькій Армії (УГА).

Ключові слова: І. Карпинець, ЗУНР, УГА, українсько-польська війна, військово-політичні студії.

Іван Карпинець – український історик першої половини ХХ ст., учасник українсько-польської війни 1918–1919 рр. Наукову спадщину вченого становлять праці з військово-політичної та соціально-економічної історії західноукраїнських земель останньої чверті ХVІІІ – першої половини ХХ ст., значна частина яких досі не опублікована. У 1920–1930-х рр. він став новатором у дослідженні військової історії Галичини, а його "Історія 8-ї Галицької бригади" стала, за словами сучасників, одним із найкращих творів, який з'явився в Галичині у міжвоєнний період ХХ ст.

На сьогодні військова, громадська та наукова праця І. Карпинця залишаються невідомими не тільки для широкого громадянства, але й навіть фахових істориків. Наявні наукові праці і статті містять тільки опосередковані твердження та інформацію, яка здебільшого розкриває окремі епізоди біографії науковця та його доробку. У дослідженнях О. Домбровського [1, с. 105–111], Ф. Стебля [8, с. 129–132] тільки епізодично охарактеризовано наукову спадщину І. Карпинця. Основу джерельної бази розвідки становлять науково-публіцистичні праці історика.

Мета статті – проаналізувати дослідження І. Карпинця, які присвячувалися українсько-польській війні 1918–1919 рр., політичній історії Західної України. Предметом дослідження є військово-політичні студії відомого українського історика, об'єктом – його наукова творчість.

У 1930-х рр. визнання досліднику принесла науково-популярна праця із мемуарним відтінком "Історія 8-ї Галицької Бригади", у якій описано військовий шлях бригади Української Галицької Армії (УГА), писарем якої був І. Карпинець. Прибувши на фронт, він детально описав військово-політичну